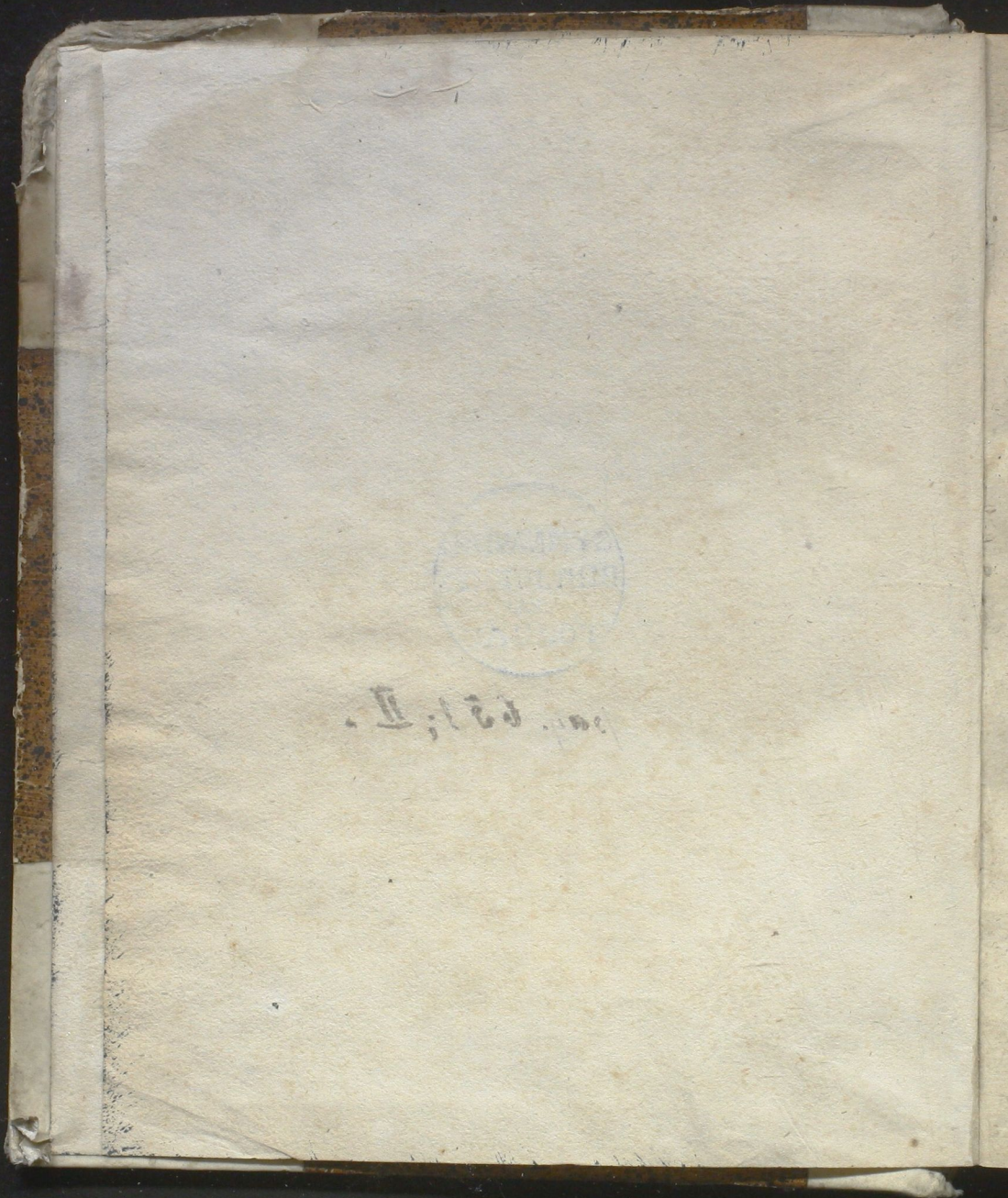

pag. 651; II.

Q. D. B. W.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
 SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
 DN. FRIDERICO AVGVSTO,
 PRINCIPE REGIO ET EL.
 SAX. HEREDE,

LEGIS NATVRAE
 INDISPENSABILITA-
 TEM,

P R Æ S I D E

M. HENRICO GOTTLIBIO
 SCHNEIDERO,

Halberst. Saxon.

explicabit

JOH. GODOFR. LESCHNERTUS,

Dahmens. Saxo.

A. D. II. Maji, c1o 1o CCV.

WITTEBERGÆ,

Literis SCHVLZIANIS, Acad. Typogr.

VIRIS,
Nobilissimo, Summe & Plurimum Re-
verendis, Amplissimis, Excellentissimis,
Praecellentissimoque,

DNO. CHRISTIANO Köhrenssee |
Philos. Pract. Prof. Publ., qua orbis patet, celeberrimo, &
Alumnorum Electoralium Ephoro
gravissimo,

DN. GOTTLIEB WERNSDORFIO,
S.S. Theolog. Doctori, ejusdemque Prof. Publ. Extraord.
dudum meritissimo,

DN.M. JOH. CHRISTIANO BVCKIO,
Verbi divini apud Torgenses Praeconi
exquisite,

DOMINIS, PATRONIS, PRAECEPTORIBVS,
STVDIORVMQVE SVORVM AMPLIFI-
CATORIBVS

Omni animi observantia & pietate colendis,
sanctaeque venerandis

Has primitias Academicas in grati animi tesseram
sacras esse cupit,

*Isque sese eorum patrocinio ac favori
commendat*

JOHANNES GODOFREDVS LESCHNERTVS,
Dahm. Saxo.

Q. D. B. V.

§. I.

QUandoquidem nostrum neminem fugit, quanto opere omniævo, argumentum hoc, de Indispensabilitate Legis Naturæ, cum veteres, tum recentiores etiam exercuerit Morum Doctores, ita, non inutilem omnino facturos esse existimamus operam, si vires ingenii, cum nunc commentari aliquid in nos suscepimus, in hoc potissimum genere periclitemur. Equidem materiæ dignitas, & intricatæ circa eam controversiæ, ab arduo hoc negotio facillime nos deterrere possent, nihilo tamen minus, semel ingressam viam insistere, ac tentare quidquam, quam plane desistere malumus, certa spe freti, Benevolum Lectorem, humanitate potius, ac laude, quam acerbitate, laborem hunc nostrum, profecuturum. Quo vero perspicue, ac decenti quodam ordine, methodoque fiat, *Legem Naturæ cum respectu Dei, velut ejusdem Autoris, tum Hominum etiam, indispensablem esse, demonstrare sedulo annitemur.* Faxit Deus immortalis, ut omnia, in æternam nominis sui gloriam, proximi salutem, & nostrum denique emolumentum, quam felicissime cedant.

A 3

§. II

§. II. Sed priusquam rem ipsam aggrediamur, pauca admodum, prolixa, & Legis & Naturæ, utpote vel ubi vis obvia, vel nemini facile ignota evolutione vocum, omiſſa, de Diſpenſationis natura ac indole, quo eo feliciter, ſententia noſtra explicari & intelligi queat, præmittemus.

§. III. Arcesſit itaque originem, diſpenſationis vox, a frequentativo ſuo diſpenſo, quod descendit a primitivo pendo, proprie ſignificante, rem in diverſa penſare, & ad libram unicuique ſuum adjudicare, unde olim etiam apud Romanos ii, quibus non tam acceptæ expenſæque pecuniæ cura, quam nummos Dominorum ſuorum aliis fœnori dare, conveniebat, *Diſpenſatores* dicebantur, ut videre eſt apud *Svetonium* in *Veſpaſiano*. *Expugnatus a quadam, quaſi amore ſui deperiret cum productæ pro concubitu HS. quadraginta donaffe: admonente Diſpenſatore, Quem admodum ſummam rationibus vellet inferri, Veſpaſiano inquit, adamoto Cap. 22 p. 166. & Quinctilianus declamat. 353. Diſpenſatorem ſupra rationes poſitum eſſe ait. item Declamat. 345. Satis ſit vobis o divites hoc, veſtras diſpenſare fortunas, quod per diſpenſatores fœneratis.* Ideo, quod antiquis iſtis temporibus, ſub initium U. C. cum nondum ſignato nummo, quem primum ſignaffe Servium Regem, *Plinius*, *Macrobius* autem, ipſum Janum, exiſtimat, adhuc gravi ære uterentur, non tam numerari, quam ponderari pecunia conſuevit, ut partim ex ipſo *Sacro Codice*, *Gen. XXIII. v. 16.* partim *Varrone lib. IV. lingv. Latin. & Plinio Libr. XIII. c. 3. & lib. XXXIII. c. 3.* conſtat. Quamobrem hodiernum etiam, pendere pro ſolvere, & pendere pœnam, proprie pro mulcta pecuniaria accipitur.

§. IV. Deinde diſpenſatio fiebat etiam, in rebus aliis domeſticis, quando ii, qui rei familiari præerant, τὸ συτόμετρον, ſive τὴν τροφήν, h. e. neceſſaria, conſervis ſuis præ-

præbere debebant. Comprobante hoc *Zenone Veronensi*,
Sermonet. ad Neophytos, *Joseph promotus*, ad mēsuram prorogat
cunctis ammonam. vid. Henrici Kipping. Antiquitat. Roman. lib. 1.
c. 1. p. 561. Fabri Lexic. Nov. Edit. Atque hæc acceptio, ut
 probatis ac emendatæ latinitatis Scriptoribus maxime
 usitata, *vid. Cicer. Lib. XI. ad Attic. Epist. 1. Cornel. Nepot. in Co-*
non. C. IV. Senec. lib. 1. de benefic. C. X. Ita eadem etiam me-
 taphorica, Patribus imprimis propriæ locutioni, origi-
 nem dedit. Siquidem incarnationis mysterium, omneq;
 id, quod Christus assumta carne nostra, nostra causa egit,
 uno nomine *ὁμονομίαν* ab illis dici, atque Theologiæ sen-
 su arctiori sumtæ, contradistingui, palam est. Sic enim
Basilii Ep. CXXI. a Spiritu S. præmuniri intelligentiam, ne
τῇ Θεολογίᾳ προσέχοντες τῆς ὁμονομίας κατὰ Θεοῦ μὲν b. e. ne in
Theologiam intenti, œconomiam sive dispensationem contemna-
mus. Et *Cyrillus Alex. Valde apposite, ad Sermonem de in carnatione*
progreditur, ac subinde transit a mera Theologia ad explican-
dam Œconomiam incarnationis, quam propter nos gessit Filius
Dei. vid. Cyrill. Alex. lib. 1. in Johann.

§. V. Diutius in amœnissimis his criticorum com-
 moraremur campis, nisi ipsa instituti nostri ratio & lege
 publica præfixus terminus, properare nos, ac ad rem pro-
 pius accedere, juberet. Itaque si vulgarem, & Philo-
 sophis hodiernis imprimis propriam dispensationis ac-
 ceptionem, attendamus, communi omnium Lexicogra-
 phorum suffragio, inter barbarorum potius fæces, quam
 Latinorum voces, est numeranda. Sic enim *Budeus* re-
 ferente *Martino in Lexico. s. Quod barbare dispensare latinis*
est legibus solvere, nempe quasi districtam inde partem pensare
& largiri, concedere non exigere. Quicquid autem horum
 sit, facile ei usus, quippe quem penes arbitrium est, & vis

& norma loquendi, patrociniabitur. Quid enim solemnius quam ut voces cum ipsa temporum mutatione & suas mutent significationes, easque vel au-geant mox, vel plane amittant. Quod cum ita sit, famosiori merito inhaeremus notioni, qua hodie idem est, ac indulgenter, & præter officium concedere aliquid, quod alias haud quaquam concedi deberet.

§. VI. Atque sic considerata varia vocis acceptio-ne cavendum nobis porro erit sedulo, ne ipsam dispensationem, cum reliquis Legis mutationum generibus confundamus, quod tamen a non indoctis sæpe vi-ris factum, deprehendas. Mutantur autem leges vel per irritationem sive annullationem, vel abro-gationem, vel derogationem, vel dispensationem, quibus alii adhuc Privilegium, æquitatem, absolutio-nem, datamque licentiam superaddunt. vid. *Velt-hemii Introdect. in Hugon. Grot. de J. B. & P. lib. 1. c. 2. §. 60. Not. 1. pag. 181.* Rectene hoc fiat, an vero minus? jam nos non disputabimus, sed ordine saltem ea omnia, quo quam in re cum illis conveniat vel disconveniat dispensatio, patescat, perlustrabimus. Ac *annulare sive irritam reddi* quidem dicimus legem, cum ii, a quibus perfecta legis obligatio dependet, eam approbare recusant. *Abrogare*, quod fiebat olim rogando populum, num legem latam vellet antiquari, quando Legislator efficit, ut id, quod lex antea erat, simpli-citer Lex esse desinat. *Derogare*, cum lex ejusque obligatio, ex parte tollitur, ex parte vero salva manet. Dispensare autem, quod brevissime, sed nervose admodum per re-laxationem legis, publica autoritate factam, in suo de *jurib. Majest. Tract. lib. 1. c. 7. §. 2.* exprimit. *B. Zieg-lerus,*

lerus, est nec in totum, nec in tantum, sed saltem in certo quodam casu, remove ab hoc, vel illo sub-
jecto, legis obligationem, reliquis autem circumstantiis
omnibus quibus lex vel viget, vel alios obligat, manenti-
bus salvis.

§. VII. Nec minus *privilegium*, & speciatim qui-
dem id, quod contra jus, (nam de eo quod præter seu ul-
tra jus dicitur, jam confecta res est) cum dispensatione,
quamvis alii aliter existiment, coincidit. Praeclare hanc
in rem *Laymannus in Theolog. Moral. lib. 1. tract. IV. c. 23. de Pri-
vilegiis n. 5. p. 97.* Altera est divisio privilegii, quod aliud
sit præter jus, sive ut alii loquuntur, ultra jus, aliud vero
contra jus, cujus generis sunt multæ dispensationes in
communi lege. Quamvis non omnino idem sit, privi-
legium contra jus & dispensatio injure. Nam Monopo-
lium v. g. Privilegium quoddam est, & tamen dispensa-
tio dici nequit, quia per illud jus commune non relaxa-
tur, sed potius restringitur. Deinde dispensatio facta ad
unum actum, vel breve tempus v. g. ut hodie carnibus
vesci, ruri laborare liceat, privilegium proprie non est,
hoc enim magis constans esse debet, cum sit quasi lex pri-
vata, & jus singulare sicut notavit *Salas Disputa. 20. f. 1. in fin.*
Svarez lib. 8. de LL. c. 2. Ubi tamen non ita morosi sumus, ut
dispensationem sensu saltem ampliori sumtam, quando-
que privilegium ambitu suo complecti negemus, quin
potius eo, *B. Carpzovium, B. Hornejum* aliosque, respexisse
arbitremur, quod dispensationem per privilegium, vi cu-
jus eximitur quis a principio, ut non obligetur, qui alias
obligaretur, vel postmodum incerto casu liberatur ab ob-
ligatione, qua coetero qui tenebatur, descripserint. *Vid.*
Carpzovii Jurisprud. Ecclesiast. lib. 2. p. 7. f. 124. § 117. Hornejuna
lib. IV.

lib. IV. c. 3. de Prudent. Legislat. p. 609. Et quos ille citat, Richardum, Durandum, Herbeum, Gregorium de Valentia &c.

§. VIII. Quin ipsa etiam æquitas, quamvis non leuem convenientiæ speciem, præleferat, diversum tamen quid continet a Dispensatione, ut eo nomine suo quodam merito, censoriam Hugonis Grotii virgulam expertus sit, Ferdinandus Vasquius æquitatem & dispensationem pro *ισοδυνασίῳ* habens. vid. Hugon. Grot. de J. B. & P. lib. 2. c. 20. §. 27. Nam quid æquitas aliud, quam attemperatio saltem legis universalis ad casus speciales, sive ut Princeps Philosophorum Aristoteles, lib. V. Eth. c. 14. eam describit, correctio juris ea parte, ubi ob universalitatem deficit. Jam vero dispensatio non legem declarat, aut quatenus durior, temperat, sed casum saltem in quo dispensat, ejusmodi esse debere indicat, ut ante dispensationem a legis obligatione immunis non sit.

§. IX. Absolutio denique, dataque licentia in eo differunt, quod ista non legis, sed alterius obligationem relaxet, hæc vero, quia a superiori irrogatur, non tam efficit, ut aliquis lege solvatur, quam ut plane non obligetur. Quorsum erudite iterum Laymannus c. l. Tractat. IV. c. 22. n. 1. p. 88. Tunc, inquit, licentiam dans, non dispensat in lege, aut relaxat legem, sed affert conditionem, qua posita, lex non obligat, licet ea sublata, obligaret.

§. X. His ita præsuppositis, & spuris ac ambiguis acceptionibus remotis, nunc demum tutius ad considerationem indispensabilitatis Legis Naturæ, cum respectu Dei, tum Hominum, progredi nobis licebit.

§. XI. Quod igitur Deum concernit, facile damus, eundem, pro immensa sua qua gaudet virtute, in nihilum redigere, in universum omnia, imo ipsam naturam huma-

manam, & quicquid quocunque modo ei impresserit, destruere liberrime posse. Nihilominus tamen cum Deus, Deus sit ordinis, ordinemque etiam in decretis suis teneat, non temeraria quædam omnium horarum mutatio tribuenda ei erit. Quod autem fieret, si dispensare eum posse diceremus, in ea lege, quæ ex ipsa lege, quam vocant æterna, dimanat, ipsiusque sanctitatis, & justitiæ divinæ expressio quædam, in hominum animis est ac imago. Unde etiam sæpenumero radius ac participatio quædam æternæ legis, imo ipsa æterna lex audit, vid. *Hornejum c. l. p. 609.* Sic enim non modo Deus se ipsum negaret, sed suam sanctitatem & justitiam, velut *ἀρετων* & normam, ut *B. Augustinus lib. ii. de ord. cap. 8. & lib. 38. c. 33.* loquitur, hujus legis, destrueret simul, ac everteret. Quo accedit, quod actuum humanorum, circa quos lex hæc versatur, ea sit indoles, ut in sua essentia, ac natura, morales, h. e. vel boni vel mali, honesti vel turpes sint. Jam vero si Deus in his secundum infinitam suam potentiam dispensaret, efficeret, ut ejusmodi actus, simul & bonus & malus, honestus & turpis esset; bonus foret & honestus, quia præciperetur a Deo qui nil nisi quod bonum & sanctum, præcipere potest. Malus vero & turpis, quia in se suaque natura rationi humanæ inconveniens seu illicitus esset, id quod *ἀνορον*, & contra ipsa prima sciendi principia; præclare *Aristoteles lib. ii. Eth. ad Nicomach. c. 6.* Sunt quædam, quæ statim vel ipso nomine cum pravitate implicantur, ut malevolentia, impudentia, invidia, & item actiones ut adulterium, furtum, homicidium. Omnia enim hæc & hujusmodi ita appellantur, quia non excessus ipsorum aut defectus, sed ipsa mala sunt, ut nullo modo possit quisquam in ipsis recte agere.

B

sed

sed peccare semper sit necesse, neque bene & non bene se gerat, dum quatenus, & quando, & quomodo oportet adulterium committit, sed dum absolute unum quodque horum facit, continuo peccet.

§. XII. Neque vero existimandum, Omnipotentiam divinam ea ratione circumscribi. Notum enim est ac perspectum, ejus quidem objectum esse, possibile, sed tale, quod in se nullam repugnantiam & in agente nullam imperfectionem includit. *vid. B. Donati Institutiones Pneumat. p. 237. §. 24. seq.* Unde absurdum non erit, si dicamus excipienda quædam esse, propter rerum ipsarum ineptitudinem ad existendum, qualia scilicet nec sunt, nec esse possunt, sed tantum dicuntur. Pulchra admodum sunt quæ in hanc rem afferuntur a *B. D. Wilhelmo Lysero celeberrimo quondam J. C. in dissertat. de Immutabilitate & Mutabilitate Juris §. X.* Quod Deus talia non possit, inquit, omnipotentia ejus nihil quicquam decedit magis, quam oculis nostris, quod non possunt videre rem invisibilem. Enimvero ineptitudo ista ad existendum, in impossibilibus ipsis datur, tanquam in objecto, quæ si apta forent, immutabilia esse desinerent. Nullus vero in virtute divina defectus est, cum ad objectum ejus, impossibilia illa non habentia rationem factibilitatis, non magis pertinent, quam invisibilia ad objectum visus, cui nec obijciuntur, nec per naturam suam obijci possunt. Quocum facit *Hugo Grotius lib. I. de J. B. & P. c. 1. §. 10.* Quæ ita dicuntur, dicuntur tantum, sensum autem, qui rem exprimat, nullum habent, sed sibi ipsis repugnant. Sicut ergo, ut bis duo non sint quatuor, nec a Deo quidem effici potest, ita nec hoc quidem, ut quod intrinseca ratione malum est, malum non sit. Et *Rachelius in Dissertat. de Jure Natur. §. 48.* Nec iple Deus di-

dispensatione in his uti vult aut potest. Sic enim saltem interdum & certis casibus Deus sui juris, imo suæ justitiæ effectum impediret, quod est absurdum, & contradictio- nem quandam implicat, dicere Deum esse, & tamen ejus attributum essentielle, saltem quibusdam casibus cessare & exspirare, quod perinde est, ac si dicas, Deum istis casibus, Deum non esse. *Confer. Rudrauffi. Philosoph. Theolog. Exhibition. XXX. p. 486. seq. Meisneri Tractat. de legibus p. 210. Ejusd. Philosoph. Sobr. Part. III. p. 549. imprimis Excellentissimi DN. Robrensei, Patroni ac Præceptoris nostri, omni pietatis cultu æternum prosequendi, Prudent. Moral. part. III. c. II. p. 232.*

XIII. Quamvis igitur vel sua ipsius luce radiet, hæc nostra assertio, non defuere tamen maleferiati homines, quos dementia & stultitia, eoque abripuit, ut rem tam manifestam, impugnare non erubuerint. Siquidem alii, in omnibus Legis Naturæ & decalogi præceptis, alii, quibus id assertum nimis durum videtur, in iustantum, quæ tabulam respiciunt secundam, dispensare posse Deum, arbitrantur. His duobus potissimum moti argumentis: Quod pro arbitrio adstruere & destruere, figere & refigere leges possit nomotheta, quid ni etiam circa easdem dispensare? Quin? quod alterum, in Scripturis S. ejusmodi exempla, ut Abrahami, Israelitarum, aliorumque, passim, quo Deus actu dispensasset, reperiri. Quo quidem primum illud argumentum, dicente *Venerando nostro Præceptore, Excellentissimo DN. Robrenseo in Prudent. Moral. c. I. p. 237.* eoque extensum fuit a *Gvilielmo Occamo, in 2. Sentent. distinct. 19. ad 3. ejusque Sectatoribus, Petro Aliaco, in 1. qv. 14. Andrea de Castro Novo, Johann. Carlerio de Gerson & Jacob. Almaino Gall. aliisque, ut hominem non modo absolvi a præcepto amoris divini, sed & Deum odium sui, præcipere posse,*

eoque casu odium DEI fore meritorium, plus quam
blaspheme docuerint. Quibus ex antiquioribus adhuc
accedunt, *Ferdinandus Vasquius, i. illustr. Controvers. c. 27. Sua-*
refius 2. de leg. c. XXV. diserte sic scribens: Possse Deum li-
centiam homini dare per universam vitam, imo per to-
tam æternitatem, nullum bonum circa ipsum Deum exer-
cere, neque cultum aliquem directum & proximum ex-
hibere. Et denique illud par nobile Fratrum *Maccovius &*
Szydlovius, quorum opiniones nobis recenset, non inerudi-
tus *Moses Amyraldus in specimine Animadversion. pref. p. 95.*
In Belgio docuere nonnulli Theologi, iique non incele-
bres, vitium à virtute non differre natura sua, quicquid
interest discriminis, id omne esse ex liberrima Dei volun-
tate. &c. Num portentosæ huic opinioni, error iste per-
vulgatus de absoluto decreto, originem dederit, ut *B. D. Al-*
berti in Compend. J. N. p. 1. c. 3. p. 95. & in Specim. controu. p. 4.
existimat, jam non perquiremus, contenti, si argumenta ad-
versariorum in lege potius positiva, quam naturali, valere,
demonstraverimus. Nam sicuti hæc circa id docente
Philosopho, ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν εἰδὲν διαφέρει δὲ τὸς ἢ ἄλλως quod
ab initio nihil refert, an sic vel aliter fiat, i. e. circa actus, per
se & sua natura neque honestos, neque turpes. Ita etiam
nihil refert, an sic vel aliter fiat, cum neutrum opposito-
rum, sua natura sit illicitum. Quod tamen, non æque sta-
tim procedit in Lege Naturæ, utpote quæ *πανταχὺ τὴν αὐτὴν*
ἔχει δύναμιν, καὶ ἐν τῷ δοκεῖν ἢ μὴ, i. e. ubique (in se) eandem
vim habet & non quod (*huic vel illi*) ita videatur, sive quæ
ejusmodi actus pro objecto agnoscit, quorum interna ac
objectiva moralitas, non a nudo & mero Legislatoris ar-
bitrio ac voluntate dependet. *vid. Aristot. lib. V. Nicomach. c. 7.*
Nec propterea Deus humano legislatore est inferior, aut
virtus

virtus ejus infinita imminuitur, quod unicum fere semper Sectariorum omnium per fugium est, ut præclare demonstravit Magnificus DN. D. Neumannus Patronus, Hospes ac Præceptor noster ad cineres usque de venerandus, in Programme in promotionem Excellentissimi DN. D. Wernstorffii, in idem Fautoris ac Præceptoris nostri, summopere æstimandi, confectio. Siquidem ambabus veluti manibus, jus condendi legem, non vero bonam ac justam ab æternalege ortam naturalem destruendi, Deo concedimus, quoniam alias contra se, & bonitatem & justitiam suam faceret. Et licet voluntas divina in se & absolute, non sit determinata, ut vellet aliquid extra se, aut ab homine agi vel omitti, est tamen determinata, sub conditione, ut si velit aliquid ab homine fieri, vel non fieri, velit id ipsum bene, sancte, & juste, i. e. naturæ suæ ac attributis conformiter fieri. vid. Rudrauff. c. l. exhibet XXVI. §. 37. sed v. p. 406. Veltbemii. Dissertat. prior de Qu. Num actus dentur per se honesti, aut turpes quique adeo in sua natura sunt debiti, & illiciti, §. XX. XXI. & c.

§. XIV. Quæ denique ex S. Codice, nobis objiciunt exempla adversarii, ad ea ab aliis alibi prolixè satis, ac ordine fuit responsum. vid. Rudrauff. c. l. §. 158. p. 486. Veltbemii Introduct. in Hug. Grot. Qu. III. p. 239. seq. Ostandrum in Not. ad Hug. Grot. p. 207. aliisque multos. Ne nos vero sicco pede plane ea hic præterisse videamur, vel unico hoc observato, illa omnia facile in fumum abire existimamus. Quod nimirum, quamvis formalem ac internam Legis Naturæ rationem, Deus nullo modo immutare, externam tamen mutare h. e. actum quendam quem aliis Lex Naturæ præcepit vel vetuit ex numero objectorum ejusdem, eximere possit. Sicut hoc præclare & pluribus explicat Thomas p. 1, Qu. 19. & Hugo Grot. hunc in modum dif-

B 3 ferens:

ferens: Fit interdum ut in his actibus, de quibus jus naturæ aliquid constituit, imago quædam mutationis fallat incautos, cum revera non jus Naturæ mutatur, quod immutabile est, sed res, de qua jus Naturæ constituit, mutationem recipiat, e. g. Si creditor, quod ei debeo, acceptum ferat, jam solvere non teneor: Non quia jus naturæ desit, sed quia quod debebam, deberi desit. Et paucis interjectis: Ita si quem Deus occidi præcipiat, si res alicujus auferri, non licitum fiet homicidium, aut furtum, quæ voces vitium in volvunt, sed non erit homicidium aut furtum quod vitæ & rerum Domino fit. *H. G. L. c. §. X. n. 6.* Imo vero absurdum videtur esse, & contradictorium, certum nobis finem a natura præscriptum, media tamen sive leges istuc nos deducentes posse mutari.

§. XV. Adstructa ita indispensabilitate Legis Naturæ, respectu Dei, reliquum erit ut pedem ad alteram partem, an nimirum lex naturæ respectu hominum dispensabilis sit? promoveamus. Atque hic nobis facile consentientes habebimus omnes. Ecquid enim juris, vel potestatis, in legem hanc habet homo? Quivis quidem, qui legem tulit, eam relaxare valet, quin etiam in legibus antecessorum, si eadem qua illi potestate gaudet, dispensare. At enim vero, L. N., non ab homine lata, ergo etiam a nemine sive imperante, sive parente, imo ne universo quidem genere humano, vel tantillum, etiamsi gigantea protervia contra Deum ferociens conspiret, mutari potest. Voce fere divina hac in re *lib. VI. divin. Institut. c. g. Lactantius Ciceronem lib. III. de Republ.* loqui memorat. Est lex recta ratio naturæ congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna. Huic legi nec abrogari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest. Nec vero aut per Senatum, aut per populum solvi hac lege, pos-

possumus. Neque est quærendus explanator, aut interpres ejus alius: Nec erit alia lex Romæ, alia Athenis: alia nunc, alia posthac. Sed & omnes gentes & omni tempore, una lex & sempiterna & immortalis continebit: unusq; erit communis quasi magister & imperator omnium Deus ille, Legis hujus inventor, disceptator, Lator: Cui qui non parebit, ipse se fugiet; ac naturam hominis adspernabitur: atque hoc ipso licet maximas pœnas, etiam si cœtera supplicia, quæ putantur, effugerint. Et licet contrarium nonnunquam adfectent, ii, qui Dei personam in his terris gerunt; veluti quondam Regi Cambyfi sciscitanti, an sibi liceret germanum sororem in matrimonium sumere, responderunt judices, vel potius adulatores, nullam quidem legem de conjugio cum sorore contrahendo, apud Persas se invenire, sed aliam tamen esse quod Regi Persarum liceat, quicquid libeat. *Horodotus lib. III.* vere tamen adfectant, quoniam non nisi infeliciter, quod intendunt assequuntur, uti hoc dilucidius multis exemplis posset demonstrari si res ipsa & instituti ratio paterentur. Sed quorsum tam multa? Nos ipsi in universum omnes, Legis hujus dictamini subsumus, qui vero inferiores, in illa, quod supra se positum, mutare quidquam aut relaxare possunt? Ut adeo non invenuste cecinerit in *Tyranno Oedipo Sophocles,*

*Non id valere credidi, jussus tuos,
Ut jura non conscripta, sed nutu DEUM
Concessa sempiterna, Mortalis satius,
Violare possis.*

Quibus tamen eorum, qui, τὸ νόμιον in Republ. tenent, non ita circumscriptam volumus potestatem ac auctoritatem, ut vel plane nihil in L. N. possint. Non enim nos fugit,
eos

eos, cum novam obligationem inducere, vel si mavis priorem obligationem augere, tum etiam obligationem civilem L. N. detrahere, h. e. in civili Societate impune id, quod L. N. alias vetuisset, permittere, imo extrinsecus, & quo ad accidentalia, immutare posse. vid *Illustr. Conringii Dissertat. de Majestatis Civilis Autoritate & officio circa leges §. XV. XVI. seq.* Quoniam vero hæc, ipsam substantiam legis, quæ potissimum jam in controversiam venit, non attingunt, ideo etiam sententiæ nostræ qua Legem Naturæ respectu hominum, indispensabilem esse affirmavimus, vel parum obesse possunt.

§. XVI. Atque hæc sunt, quæ modo circa argumentum hoc, in medium afferre voluimus, si non omni ex parte sufficienter, ac digne satis fuerint elaborata, id ipsum non tam Benevolus Lector industriæ nostræ, quam præscriptis, ab amplissimo Philosophorum ordine, angustis chartarum spatiis, tribuet. Cæterum pro viribus largiter nobis concessis, summa animi reverentia, gratias Deo agimus decentes, & ut studiis nostris, in laudem & gloriam suam unice directis, cœlitus prospera, cuncta felicesque porro successus, aspirare velit, devote precamur. Rivulos nostros, gravi juxta ac pio illo Augustini dicto, claudentes. Quisquis ea legit, pergat nobiscum, ubi pariter hæsitat, quærat nobiscum, ubi errorem suum cognoscit, redeat ad nos, ubi nostrum, revocet nos. *Aug. lib. I. de Trin. c. 5.*

MONΩ ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ

99 A 6912

ULB Halle 3
002 721 678

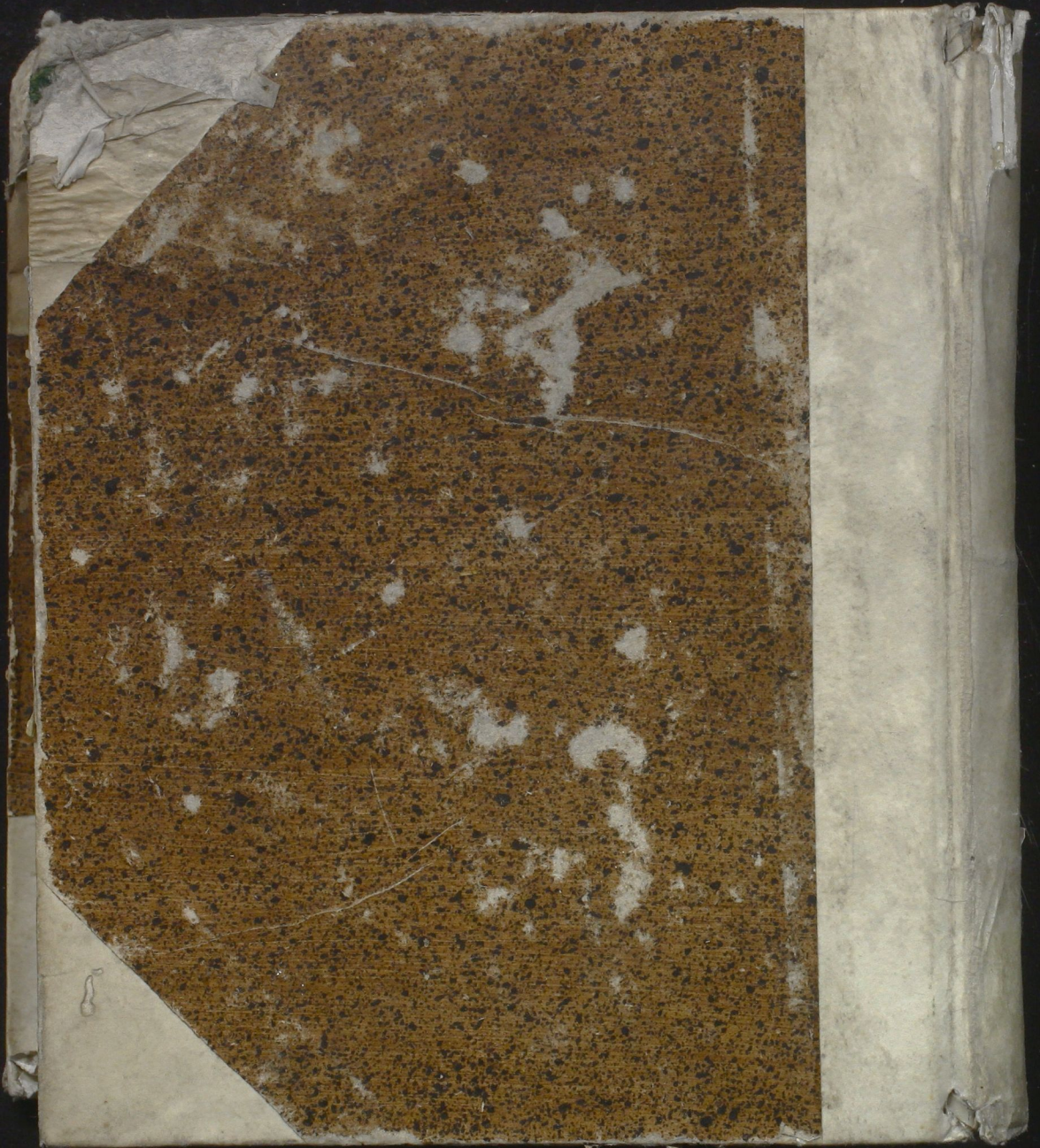
sb.

6078

VD 77

Rehr o. Kern

Q. D. B. W.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO AVGVSTO,
PRINCIPE REGIO ET EL.

SAX. HEREDE,

LEGIS NATVRAE
INDISPENSABILITA-

TEM,

PRÆSIDE

M. HENRICO GOTTLIBIO
SCHNEIDERO,

Halberst. Saxon.

explicabit

JOH. GODOFR. LESCHNERTUS,

Dahmens. Saxo.

A. D. II. Maji, c1o 1o CCV.

WITTEBERGÆ,

Literis SCHVLZIANIS, Acad. Typogr.